

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXXI
2025

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Nelu Zugravu (Iași), Neculai Bolohan (Iași), Alexandru-Florin Platon (Iași), Petronel Zahariuc (Iași), Ștefan S. Gorovei (Iași), Maria Magdalena Székely (Iași), Cristian Ploscaru (Iași), Claudiu Topor (Iași), Gabriel Leanca (Iași), Gheorghe Iacob (Iași), Ovidiu Buruiană (Iași), Victor Spinei, membru al Academiei Române (Iași), Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române (Cluj-Napoca), Ovidiu Cristea (București), Rudolf Dinu (București), Antal Lukács (București), Ion Eremia (Chișinău), Ion Varta (Chișinău), Dennis Deletant (Londra), Carol Iancu (Montpellier), Hans-Christian Maner (Mainz).

COMITETUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Rădvan (redactor șef),
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu,
Adrian Vițalaru (secretar de redacție),
Mihai-Bogdan Atanasiu (secretar de redacție).

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în textele publicate revine în exclusivitate autorilor.

Manuscrisele, cărțile și revistele propuse pentru schimb,
ca și orice corespondență se vor trimite redacției:

Laurențiu Rădvan

Facultatea de Istorie
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
B-dul Carol I 11,
700506, Iași, România
Tel.: 40-(0)232-20.12.74
e-mail: radvan@uaic.ro

ISSN 1221-843X
eISSN 2821-4617
Printed in Romania

CUPRINS

Andi Mihalache, <i>Seninul întortocheat al cerului: cromatică, istorie și cultură (I)</i>	7
Daniel Mirea, <i>Datarea a patru documente din timpul lui Sigismund de Luxemburg și al lui Vlad Dracul</i>	47
Alexandru Simon, Petru Aron, Iancu de Hunedoara și Mehmed al II-lea în ajunul bătăliei de la Belgrad: informații dintr-un „raport venețian de sinteză” de la sfârșitul lunii aprilie 1456	73
Livia-Ioana Potop, <i>Instrumente notariale din Transilvania medievală: considerații privind păstrarea și transmiterea unor surse arhivistice mai puțin obișnuite</i>	91
Mihai Covaliu, <i>Între diplomație și primejdie. O misiune moldovenească la Veneția (1505-1506)</i>	101
Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>Rebels for the faith: The Sorbonne's seditious propaganda during the French Wars of Religion</i>	113
Gheorghe Lazăr, <i>Despre logofeții de taină ai Cancelariei Țării Românești. Studiu de caz: Iane Dâmboviceanu</i>	129
Elena Bedreag, <i>Înrudiri, cheltuieli și alte „mărunțușuri” în câteva documente patrimoniale din veacul al XVIII-lea</i>	157
Iulian Moga, <i>Saint Xenia's Feigned Foolishness</i>	179
Alexandru Gorea, <i>Focul din 1784 și reconfigurarea centrului puterii domnești la Iași</i>	191

Laurențiu Rădvan, <i>Considerații cu privire la un plan rusesc al Focșanilor (1828)</i>	211
Simion-Alexandru Gavriș, <i>Centralism și autonomie locală în legislația administrativă a guvernării Lascăr Catargiu (1871-1876)</i>	225
Simion Câlția, <i>Reglementarea prețului pâinii în București (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)</i>	237
Tamara Botez, <i>„Monarhia de rol” și portul popular ca formă de legitimare în România (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)</i>	259
Ciprian-Lucrețius Suciu, Florin Marinescu, <i>Duhovnici români la Sfântul Munte Athos: superiorul Antipa Dinescu</i>	275
Claudiu-Lucian Topor, <i>România în vecinătatea războiului: chestiunea înarmărilor între 1914 și 1916</i>	287
Ana-Maria-Ioana Lupășteanu, <i>Război și propagandă în Bucovina austriacă. Misiunea lui Nathan Eidinger la București (1915)</i>	309

Bianca Șendrea, <i>Structura mării proprietăți și agricultura din Transilvania după reforma agrară din 1921</i>	319
Ionel Doctoru, <i>Sediul Legației române de la Paris (1922-1930). Între aspirații și realitate</i>	333
Bogdan-Alexandru Schipor, <i>Dragoș Cotlarciuc, an (almost) unknown expert on Baltic Region at the Romanian Ministry of Foreign Affairs, 1938-1939</i>	343
Árpád Hornyák, <i>Depiction of Hungarians in 20th century Serbian history textbooks</i>	353
Geanina-Ancuța Costăș, <i>Relații culturale româno-britanice: o analiză a programului de schimburi culturale (1963-1965)</i>	369
Iana Balan, <i>Imperative politice, schimburi culturale și strategii universitare. Lectori ieșeni de limba română la Universitățile din Polonia în anii 1967-1989</i>	381
Lucica Iorga, Lucian Leuștean, <i>Tribulații în cadrul lagărului socialist: întâlnirea de la Ialta (2 august 1971), cu România personaj principal în absența (un document și câteva considerații)</i>	409
Victor Rizescu, <i>Marxism și naționalism, continuitate și ruptură. Două teme de sociologie istorică în patru etape ale istoriei românești</i>	437

<i>Recenzii și note bibliografice</i>	449
Duane W. Roller, <i>Imperiul Mării Negre. Gloria și decăderea lumii lui Mitridate cel Mare</i>, trad. Sergiu-Adrian Adam, București, Editura Humanitas, 2025, 372 p. (Alex-Marian Cornea); Martyn Rady, <i>Habsburgii. Ambiția de a stăpâni lumea</i>, traducere din limba engleză de Lia Decei, prefată de Matei Cazacu, București, Editura Corint, 2023, 585 p. (Ana-Maria-Ioana Lupășteanu); Avram Iancu – un om între oameni. <i>Lucrările Conferinței Internaționale: Avram Iancu – 200 de ani de la naștere: omul, contemporanii, epoca</i>, Deva, 9-10 mai 2024, coord. Ioan Bolovan, Ioan Sebastian Bara, Cluj-Napoca, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, 2024, 713 p. (Constantin Ciobanu); Pierre-Antoine Dessaux: <i>Vermicelles et coquillettes. Histoire d'une industrie alimentaire française</i>, Tours, Presses Universitaires François-Rabelais, 2023, 308 p. (Simion Călția); Carmen-Sorina Rîjnoveanu (coord.), <i>The wars of independence, diplomacy and society. New perspectives and approaches on the Great Eastern Crisis 1875-1878. Războaiele de independență, diplomație și societate. Noi perspective și abordări privind Marea Criză Orientală 1875-1878</i>, București, Editura Militară, 2023, 284 p. (Maria Cerniș); <i>Relații politice și militare româno-otomane-turce 1878-1989: documente</i>, volumul I, 1878-1938 = <i>Romanian-Ottoman-Turkish Political and Military Relations 1878-1989: documents</i>, volume I, 1878-1938, coord. Carmen-Sorina Rîjnoveanu, responsabil de vol. Manuel Stănescu, București, Editura Militară, 2023, 559 p. (Andrei Grigoraș); Eduard Andrei, Laurențiu Vlad, <i>Două istorii ale participării României la Expoziția Universală de la New York (1939-1940)</i>, Târgoviște, Cetatea de scaun, 2024, 281 p. (Mădălin Anghel); Constantin Hlihor, <i>Cu mâinile altora: România și războaiele prin intermediari în Africa (1970-1985)</i>, București, Corint, 2025, 364 p. (Teodor-Petru Bărgăoanu).	
<i>Abrevieri</i>	473

Considerații cu privire la un plan rusesc al Focșanilor (1828)

Abstract: Among the plans discovered at Military-Historical Archive in Moscow is one drawn up by Russian surveyors in the first year of the Russo-Turkish War of 1828-1829. After working in Iași and Galați, the specialists moved to Focșani, where not one but two towns (one for each country) had developed at the customs post on the border between Moldavia and Wallachia, separated only by a branch of the Milcov River. Of the two, Focșanii Moldoveni was more developed, as evidenced by the larger number of churches. The surveyors led by first-class surveyor Rujički covered not only the area of the two towns, but also the surrounding territory, including several neighboring villages. The urban space is captured primarily with the main buildings, i.e., churches and monasteries; added to this is the built environment, houses and shops made of stone and wood, without naming the owners. There are a few errors when identifying some churches, due to the fact that they had identical patron saints (there are no fewer than five churches dedicated to St. Nicholas in the two towns), a situation that can be explained by the short time available to the surveyors; however, the locals knew the churches very well and identified them by their founders and neighborhoods. The main streets (*ulițe*) and neighborhoods (*mahalale*) are noted. The number of courtyards is given, both in the two Focșani (a total of 1,579, of interest because they were taxable units) and in the neighboring villages. The hydrography of the area is also well captured. The plan is valuable in that it captures the two towns of Focșani before the modernization process triggered by the Organic Regulation, adopted in 1831-1832.

Keywords: Focșani; Moldavia; historical cartography; plan; Rujički.

În peisajul istoric românesc, orașul Focșani se bucură de o situație specială, unică. Dezvoltat la hotarul dintre cele două țări române, Moldova și Țara Românească, Focșanii au evoluat timp de câteva secole sub forma a două centre urbane, câte unul pentru fiecare țară. Vama stabilită în acest loc probabil în vremea lui Ștefan cel Mare¹, la trecerea peste un braț al Milcovului (Gârla Hotarului)², a

* Prof. univ. dr., Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România; radvan.laur@gmail.com.

¹ Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ed. de P. P. Panaitescu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, p. 101, 106.

² Numită și Gârla Târgului sau Gârla Focșanilor (analizată de Dan Dumitru Iacob, *Planul orașului Focșani din 1855, realizat de căpitanul Marcus Terbuhović*, în vol. *Cluj – Kolozsvár – Klausenburg*

duș în timp la reunirea unor negustori și meșteșugari și la ridicarea a două orașe, Focșanii Moldoveni și Focșanii Munteni. Le-am pomenit în această ordine, pentru că sursele sugerează că Focșanii de la nord de râu aveau o populație și o economie puțin mai dezvoltate decât omonimul său de la sud. Acest lucru se observă și din cercetarea unei categorii aparte de izvoare, cele cartografice, care stau la baza textului de față.

Cercetările din perioada recentă au adus un progres major din punct de vedere al cunoașterii diferitelor spații istorice românești, cu precădere a orașelor, pornind de la acest tip de surse. Numeroase planuri și hărți au ieșit la iveală din arhive, atât românești, cât și străine, cu toate că în acest demers de recuperare și restituire a fost implicat un număr mic de cercetători. Din afara țării, de interes sunt arhivele din capitalele celor două imperii care au urmărit să exercite un control asupra spațiului românesc începând din secolul al XVIII-lea, Austria și Rusia. La Viena și Moscova, cercetările recente au arătat că se află planuri și hărți necunoscute, care pot întregi cunoașterea multor orașe din cele două principate române. O sumedenie de planuri noi au ieșit la iveală în urma investigațiilor făcute în Arhiva Militar-Istorică din Moscova (RGVIA), în special în fondul nr. 438, intitulat *România / Moldova și Valahia / 1769-1916*. Din acest fond, au fost publicate deja planuri pentru Iași, București, Botoșani, Roman, Brăila, Râmnicu Sărat, Buzău, Giurgiu, Târgoviște, Slatina și Craiova³. Din această serie nu putea lipsi centrul important de la Focșani.

Interesul acordat de Marile Puteri celor două centre urbane de la Focșani se explică prin poziția deosebită pe care acestea o ocupau în zona de contact dintre Țările Române, nu departe atât de curbura Carpaților, cât și de valea Siretului și de Dunăre. Situatrea strategică a adus atât beneficii, prin atragerea de negustori, cât și necazuri, datorită deselor lupte care s-au dat în zonă, încă de la finalul evului mediu. Ștefan cel Mare s-a războit aici cu Radu cel Frumos sau Basarab Țepeluș, iar Alexandru II Mircea și Petru Șchiopul au pierdut în apropiere lupta de la Jiliște cu Ioan Vodă⁴. Dar dacă aceste conflicte au avut o relevanță locală, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea controlul Focșanilor și a drumului ce lega principatele a căpătat o importanță și mai mare, odată cu implicarea Rusiei și Austriei, dornice să aducă cele două țări române sub puterea lor. Acest proces a presupus realizarea unor hărți și planuri, pentru că orice teritoriu trebuia cunoscut, atât pentru o eventuală cucerire, cât și pentru ocupare și administrare. Dacă până la 1769, Focșanii figurează doar pe hărțile mari ale Europei de sud-est, cât și pe primele hărți ale principatelor, realizate de Constantin Cantacuzino și Dimitrie

700: *Városörténeti Tanulmányok. Studii de istorie urbană*, red. Lupescu Makó Mária, Kolozsvár/Cluj, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2018, p. 244).

³ Majoritatea referințelor privitoare la planurile publicate se găsesc în inventarul complet al fondului 438 de la Arhiva Militar-Istorică din Moscova (în continuare: RGVIA), publicat în *ArchM*, Supliment (2023), *Arhiva Militar-Istorică de Stat a Rusiei (I). Fondul 438. Inventar arhivistic*, întocmit de N. M. Nozdrina, Z. M. Novikova, O. E. Korșunova, traducere, introducere, comentarii, note și îndreptări de Mihai Anatolii Ciobanu.

⁴ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 101, 105, 138; *DRH*, B, VII, p. 272, nr. 206.

Cantemir, începând cu războiul ruso-turc care a debutat în 1768 – care a dus la ocupația principatelor între 1769 și 1774 – beneficiem în sfârșit de un plan special pentru orașul Focșani. Un subiect aparte, care merită cercetat, ține de modul în care rușii au gestionat Focșanii, ca două orașe sau ca unul singur. Planul ridicat de topograful ruși în ianuarie 1771 surprinde un singur oraș, fără vreo graniță marcată pe plan, alta decât cursul meandrat al brațului Milcovului, care traversa așezarea. În schimb, legenda notează puncte de interes din „partea” moldavă și cea munteană, precum biserici, mănăstiri, dughene, baia de piatră valahă și case (precum cea a vornicului Grigore, din zona Focșanilor Moldoveni). De interes este notarea celor două sedii („case”) ale ispravnicilor locali, cea moldavă fiind în zona bisericii Sf. Dumitru, în timp ce ispravnicul muntean stătea într-o casă aflată între mănăstirea Sf. Ioan și biserica Adormirea Maicii Domnului. Mai multe informații sperăm să ne transmită doamna Mariana Șlapac, care deține o copie a acestui plan la o rezoluție adecvată⁵; ne exprimăm speranța că îl va publica curând, așa cum a făcut-o în cazul altor planuri valoroase din aceeași perioadă⁶.

Următorul război a prins la mijloc Focșanii, care au fost chiar teatru de război, de această dată cu o implicare mult mai activă a Austriei. Nu insistăm asupra evenimentelor din 1788 și luptelor care s-au dat în zonă, ce au lăsat și ele unele urme în plan cartografic, cunoscute datorită numeroaselor copii care au circulat în epocă și care se află astăzi în numeroase biblioteci și arhive din lume⁷. Precizăm doar că, paradoxal, nu s-a păstrat sau nu a fost încă descoperit un plan topografic detaliat al orașului realizat în timpul acestui război. Situația este similară pentru lunga ocupație din vremea războiului ruso-turc din 1806-1812, deși sunt speranțe că un plan se află undeva prin arhivele din Rusia. Și astfel ajungem la următorul război ruso-turc, cel declanșat în 1828. Trupele ruse au ocupat destul de repede Moldova, în care au intrat la 25 aprilie, de aici trecând în Țara Românească, la 9 mai fiind deja ajunși la Craiova⁸. Ocuțaia a fost și de această dată una de durată, până în primăvara lui 1834. De această dată, topograful ruși au avut una din cele mai active campanii de realizare de hărți și planuri pentru cele două principate, de la nivel de așezări mici, până la cetăți, orașe și chiar țări⁹; se adaugă itinerarii de

⁵ RG VIA, f. 349, nr. 248. Planul a fost identificat și copiat ulterior și de colegul și colaboratorul meu apropiat Mihai Anatolii Ciobanu.

⁶ Mariana Șlapac, *Planul topografic inedit al Bucureștilor, din 1772*, în *HU*, XXIV (2016), p. 245-256; *Cele mai vechi planuri topografice ale orașului Roman*, în *HU*, XXV (2017), p. 133-140.

⁷ Planurile făcute în aceeași perioadă de austrieci pentru Iași și Botoșani (cu linkuri pentru copii online din biblioteci) au fost publicate de Dan Dumitru Iacob: *Un plan militar austriac din 1788 privitor la orașul Iași și împrejurimile sale*, în *HU*, XXIX (2021), p. 201-225; idem, *Orașul Botoșani în surse cartografice austriece din secolul al XVIII-lea*, în *HU*, XXXI (2023), p. 241-290.

⁸ G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse din cele mai vechi timpuri până la mijlocul secolului al XIX-lea*, București, Editura Academiei Române, 1962, p. 210-211. Datele sunt pe stil vechi; am preferat această variantă, pentru că era în uz în epocă.

⁹ Precum harta principatelor din 1835, parte a Hărții mari a teatrului de război din 1829-1829: G. Vâlsan, *O fază în popularea Țărilor românești (cu prilejul unei hărți statistice vechi descoperite în ultimul timp)*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, XXXIII (1912), nr. 1-2, p. 209-212; Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX. Constatări*

marș, care conțin și ele detalii valoroase¹⁰. Inventarul fondului 438 ne arată planuri nu doar pentru capitalele Țărilor Române, ci și pentru multe alte orașe, la fel cum s-au păstrat documente cartografice și în alte fonduri de la RGVIA¹¹.

Cercetările din această arhivă au dezvăluit o hartă realizată pentru așezarea de pe Milcov chiar la începutul campaniei, în 1828, un plan mai larg, care cuprinde atât Focșanii Moldoveni și cei Munteni, cât și zona înconjurătoare. Rușii aveau obiceiul de a ridica astfel de planuri mai cuprinzătoare, iar din această perioadă s-au păstrat și planurile pentru Iași și București, foarte bine realizate¹². Au făcut acest lucru și pentru orașul de pe Gârla Milcovului, intitulat *Plan al orașului Focșani* (Планъ города Фокианъ), un plan în culori, de dimensiunile 42x59 cm, la scara 1:16800, așezat pe axa sud-nord, cu o ușoară înclinare spre stânga¹³. Dintr-o notiță din partea de jos, aflăm că autor este topograful clasa I Rujițki, al cărui prenume încă nu îl cunoaștem. Știm doar că a fost activ în ridicarea mai multor hărți și planuri și îl întâlnim la Galați, în amintitul plan al capitalei Moldovei, ambele din același an 1828, precum și cu ocazia realizării unei hărți a cursului Siretului până la vărsarea în Dunăre (1828-1829)¹⁴. Se pare că întâi a lucrat la Iași, unde îl găsim alocat la ridicarea topografică a jumătății de nord a orașului¹⁵. Cum rușii au intrat în oraș la finele lui aprilie 1828, activitatea trebuie să fi avut loc în perioada mai-iulie 1828¹⁶. De aici, Rujițki a plecat la Galați, unde a ridicat planul între 1 august și 2 septembrie 1828; pe planurile acestor două orașe, apare ca încadrat în unitatea nr. 2. În fine, au urmat Focșanii, unde topograful a început lucrul la 11 septembrie și a terminat la 16 decembrie 1828, potrivit unei însemnări de pe plan. Interesant este că ridicarea din orașul de pe Milcov a durat cam cât cea de la Iași, în timp ce la Galați a fost suficientă o lună; diferența este probabil dată de faptul că la Focșani a fost acoperită o suprafață mult mai mare decât în portul de pe Dunăre, în care nu s-a insistat asupra multor detalii, dovadă fiind legenda mult mai subțire. În toate aceste planuri a fost aplicată tehnica Lehmann de reprezentare grafică prin hașuri¹⁷.

istorice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835, București, Editura Științifică, 1957, p. 14-15.

¹⁰ Precum cel publicat de Mihai Anatolii Ciobanu, *Un itinerar de marș de la Târgu Frumos la Botoșani (1830)*, în *HU*, XXXII (2024), p. 159-185.

¹¹ Pentru activitatea cartografică din acei ani, vezi Laurențiu Rădvan, Mihai Anatolii Ciobanu, *Planurile orașului Iași în arhive străine (1739-1833)* / *The City Plans of Iași in Foreign Archives (1739-1833)*, București/Heidelberg, Dar Publishing & Herlo Verlag, 2020), p. 81; *idem*, *Planurile orașului București în arhive rusești (1770-1850)* / *The City Plans of Bucharest in Russian archives (1770-1850)* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2023), p. 51-58.

¹² Laurențiu Rădvan, Mihai Anatolii Ciobanu, *Planurile orașului Iași*, p. 81-88 (planul nr. 13); *idem*, *Planurile orașului București*, p. 51-69 (planul nr. 4).

¹³ RGVIA, f. 438, op. 1, nr. 514.

¹⁴ Trimiterile la sursă se găsesc în *Arhiva Militar-Istorică de Stat a Rusiei (I). Fondul 438*, p. 91, 100, 129-130.

¹⁵ Laurențiu Rădvan, Mihai Anatolii Ciobanu, *Planurile orașului Iași*, p. 82-83.

¹⁶ Trebuie deci să rectificăm propunerea anterioară de datare a planului orașului Iași, care nu a fost ridicat între lunile mai-decembrie 1828, ci în perioada mai-iulie (*ibidem*, p. 82).

¹⁷ Wolf Günther Koch, *J. G. Lehmann's system of slope hachures – an investigation on the quality of relief representation at the beginning of the 19th century*, în *Proceedings of the 26th International*

În planul din 1828 cele două orașe au fost tratate diferit, granița dintre principate fiind clar marcată. Mai mult, autorii au notat numele celor două țări, la sud și nord de linia care le despărțea. Diferența de nivel de dezvoltare dintre orașe este evidențiată în notarea curților sau gospodăriilor inventariate, în număr de 1169 pentru Focșanii Moldoveni, respectiv 410 pentru Focșanii Munteni, cu un total de 1579 pentru orașul reunit. Pe harta mare a teatrului de război din anii 1828-1829, orașul apare cu 1400 de curți¹⁸, pentru ca în forma finalizată în 1835 a hărții și publicată de C. C. Giurescu, să figureze cu 1494 de curți, cifre ajustate deci în funcție de momentul înregistrării fiscale¹⁹. Cele două așezări aveau împreună la acel moment între 7000 și 10000 de locuitori, pentru că putem presupune că în afara locuitorilor stabili, cu proprietăți, se aflau și mulți slujitori, zilieri, ceea ce am numi azi flotanți. În perioada ocupației, li s-au adăugat soldați și ofițeri ruși, precum cei amintiți într-un incident din 1830, în care a fost implicat un ofițer, care a presupus intervenția directă a comandantului care superviza unitățile găzduite în acest important centru²⁰.

Legenda este destul de bogată și cuprinde poziția a patru străzi, cinci mahalale și 32 de biserici și mănăstiri, toate puse la un loc, indiferent că se aflau în Focșanii Moldoveni, cei Munteni sau în satele apropiate. Dacă le separăm pe cele două orașe, constatăm 13 biserici în Focșanii Moldoveni, și anume: Sf. Proroc Samoil, Sf. Parascheva (Domnească), Precista, Vovidenia, Armenească, Sf. Gheorghe, Sf. Nicolae Voievozi, o altă biserică Sf. Nicolae și o altă Vovidenia (dar pe Gârlă), din nou un lăcaș închinat Maicii Domnului Precista, Sf. Maria, Sf. Paraschiva, Sf. Mihail și Gavrilă. În Focșanii Munteni sunt notate o mănăstire (Sf. Ioan) și 11 biserici: Sf. Nicolae – de lemn, Sf. Ilie, Sf. Gheorghe, Adormirea Maicii Domnului, Armeană, Sf. Nicolae, o alta Sf. Nicolae, Sf. Apostoli, Sf. Parascheva, Sf. Maria și Sf. Constantin. În mahalaua Bahnelor, se adaugă: Sf. Haralambie, două biserici Sf. Nicolae de lemn, aflate la nord de Gârlă, respectiv Sf. Dimitrie, de lemn, la sud. De asemenea, sunt înregistrate bisericile din satele învecinate.

Interesant este că Prorocul Samoil (nr. 1 în legendă) figurează ca biserică, cu toate că era mănăstire. Pe locul unui lăcaș din lemn ridicat de Constantin Cehan Racoviță, în prima sa domnie (în anii 1749-1752), *Letopisețul Țării Moldovei* al lui Enache Kogălniceanu susține că același domn a făcut ulterior o construcție nouă din piatră, cu chilii și ziduri solide de jur-împrejur (1756)²¹; Un an mai târziu,

Cartographic Conference, Dresden, Germany, 25-30 August 2013, edited by Manfred F. Buchroithner (https://icaci.org/files/documents/ICC_proceedings/ICC2013/_extendedAbstract/265_proceeding.pdf [5.12.2018]).

¹⁸ Planșa *Bessarabien, Moldau, Wallachei und in Theil vom Bulgarien*, versiune online: <https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/21832/view/?pg=1&bbox=2224%2C-3624%2C3037%2C-3187> [11.11.2025].

¹⁹ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 71, 260, 263.

²⁰ Incident analizat de noi în Laurențiu Rădvan, „*Arestuitele țigănci*” de la Iași și implicațiile colective ale unui furt la drumul mare din 1830, în *AȘUI*, LXI (2015), p. 229-247.

²¹ Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopisețul Țării Moldovii*, ed. de Aurora Ilieș, Ioana Zmeu, București, Editura Minerva, 1987, p. 164. Biserica de piatră este menționată într-un act al aceluiași

mănăstirea a primit moșia târgului Tecuci²², la care a fost adăugat Bârladul, care ulterior va avea o evoluție diferită²³. În etape succesive, prin închinarea ca metoh la mănăstirea Precista din Roman (1757)²⁴ și apoi prin punerea Precistei în grija Sfântului Spiridon de la Iași (1764), lăcașul Prorocului Samoil va ajunge în subordinea Epitropiei „Sfântul Spiridon” din Iași. Planul din 1771 ne arată deja mănăstirea înconjurată cu ziduri, în partea dinspre stradă rușii planificând (sau poate chiar construind) un bastion, la fel ca la mănăstirea din sud, de la Sf. Ioan. Pe planul din 1828, în fața lăcașului Sf. Samoil, topograful a figurat o cișmea de piatră, confirmând informațiile oferite de sursele istorice²⁵. La zece ani după ridicarea planului rusesc, în 1838, Mihail Sturdza va decide ridicarea de spitale în „cele cinci de căpetenie orașe” ale principatului: Botoșani, Bârlad, Galați, Focșani (alături de Roman, care avea deja spital), cel din orașul de pe Milcov fiind deschis în 1842 în curtea mănăstirii Prorocului Samoil²⁶.

Prima biserică Precista din listă (nr. 3) fusese tot mănăstire, fiind închinată Adormirii Maicii Domnului de către ctitorul ei, Nicolae Mavrocordat. Nu se păstrează documente care să ateste anul întemeierii, biserica fiind ridicată în prima domnie a lui Mavrocordat în Moldova (1709-1710) și probabil continuată în a doua domnie (1711-1715)²⁷. La acel moment nu avem certitudinea că mai funcționa ca mănăstire. Enumerarea lăcașurilor de pe plan evidențiază un număr mare de biserici cu același hram, ceea ce complică identificarea lor. Topografii au primit datele de la localnici, însă aceștia le știau foarte bine, deosebindu-le după ctitori sau mahala, strecurându-se totuși și câteva erori. Spre exemplu, următoarea Precista din legendă (nr. 21) este de fapt biserica Sf. Dumitru²⁸. Dacă adăugăm bisericile notate ca fiind închinare Sfintei Maria, le observăm pe cele de la nr. 23 – Nașterea Maicii Domnului-Săpunaru, în Focșanii Moldoveni, respectiv nr. 12 – Adormirea Maicii Domnului-Jelăboiu și nr. 19 – Adormirea Maicii Domnului-

domn din 1757 (N. Iorga, *Studii și documente privitoare la istoria românilor*, vol. V, București 1903, p. 60, nr. 274).

²² Lucrarea lui Dimitrie F. Caian rămâne până astăzi o sursă importantă, inclusiv documentară, pentru istoria Focșanilor. Am avut la dispoziție o ediție mai recentă: *Istoricul orașului Focșani*, Focșani, Editura Terra, 2013, vezi p. 102; vezi și Mihai Mîrza, *O ctitorie și doi ctitori din secolul XVIII. Dosarul zidirii, înființării și înzestrării mănăstirii Precista Mare din Roman*, în *AIIX*, LI (2014), p. 104-107.

²³ N. Iorga, *op. cit.*, vol. VII, p. 218-219, nr. 53-54.

²⁴ Epifanie Norocel, *Ctitorii voevodale în eparhia Buzăului, importante valori ale patrimoniului țării noastre*, Buzău, Editura Episcopiei Buzăului, 1988, p. 320-321; Mihai Mîrza, *op. cit.*, p. 112, nr. 2.

²⁵ Actul din 28 februarie 1806 stabilește nouă cișmele în oraș (Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, p. 103; p. 238, nr. XL)

²⁶ *Ibidem*, p. 223, nr. 30.

²⁷ E menționată de episcopul Romanului, Melchisedec. Un hrisov dat în 1733 de Grigore al II-lea Ghica arată că lăcașul fusese închinat mănăstirii Vatoped, probabil de către ctitor (Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri și biserici antice*, București, 1885, p. 308-309). Ulterior va deveni metoh al mănăstirii Mera, închinată și ea la Vatoped (Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 310).

²⁸ Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România. I. Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, vol. I, f. I., Mitropolia Olteniei, 1970, p. 312.

Donie, în Focșanii Munteni. Cât privește primul lăcaș cu numele Vovidenia din legendă (nr. 4), acesta se referă de fapt la biserica armenească ce avea acest hram, una din cele două ale comunității de armeni din Focșanii Moldoveni (i se alătura Sf. Maria, care apare numită chiar „Armenească” pe plan – nr. 5). Cealaltă Vovidenie, de la nr. 13, este Ovidenia-Tăbăcari, tot la nord de Gârla de hotar²⁹.

De la nr. 7 în legendă întâlnim prima din cele cinci biserici (din cele două orașe) închinată Sfântului Nicolae de pe hartă. În privința bisericii de la nr. 8 – Sf. Nicolae-Voievozi, aceasta este de fapt Sf. Voievozi-Tăbăcari, cunoscută și sub numele de „a lui Curt”³⁰. Următorul lăcaș alocat Sf. Nicolae pe plan (nr. 9) este tot în mahalaua Tăbăcarilor, fiind cunoscută ca Sf. Nicolae-Tăbăcari. În Focșanii Munteni, sunt trei biserici cu acest hram: la nr. 7 este figurată o biserică de lemn, dar care este de fapt biserica Sf. Spiridon (posibilă confuzie), despre care aflăm acum că la 1828 nu era încă din piatră³¹; bisericile Sf. Nicolae de la nr. 15 și 16 sunt înregistrate corect, fiind Sf. Nicolae Vechi, respectiv Nou. Erori întâlnim și la hramul Sf. Parascheva, care apare în dreptul a trei biserici: în Focșanii Moldoveni avem biserica domnească (nr. 2), dar și un lăcaș aflat în poziția bisericii Sf. Nicolae-Stroe (nr. 24); în Focșanii Munteni, se face o confuzie cu biserica Sf. Constantin-Robescu (nr. 18), în timp ce acest ultim hram este notat în dreptul unui lăcaș care azi nu mai există, Sf. Vasile (nr. 22). Hramul Sf. Mihail și Gavrilă (nr. 25) este corect alocat bisericii Sf. Voievozi-Stamatinești la nord de Gârla Milcovului. La sud de hotar, Sf. Ilie (nr. 10) apare la biserica Sf. Arhangheli-Caramzulea, care se pare că a avut și acest hram, pentru ca Sf. Gheorghe (nr. 11) să fie Ghergheasa, ambele fiind între timp dispărute. Tot aici regăsim corect trecută biserica armeană (nr. 14). În fine, biserica cu hramul Sf. Apostoli (nr. 17) nu mai există astăzi³².

O posibilă explicație a acestor câteva confuzii și erori ține de timpul destul de scurt avut la dispoziție de topografi, care au trecut rapid de la un oraș la altul (Iași, Galați, apoi Focșani), dar și de numărul mare de lăcașuri de cult, multe cu același hram. Se observă de altfel densitatea de biserici prezentă de-a lungul Uliței Mari, unde identificăm cinci biserici în partea moldoveană a orașului și patru biserici în partea munteană. Trebuie remarcat că majoritatea bisericilor din oraș erau de zid, din piatră sau cărămidă, și doar una, periferică, era din lemn.

²⁹ Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, p. 65.

³⁰ *Ibidem*, p. 167, nr. V.

³¹ Probabil o citorie a unor tăbăcari, de vreme ce are hramul Sfântul Spiridon, patronul acestei bresle. Anterior, aici s-a aflat un alt lăcaș de lemn, după cum sugerează o însemnare de pe o psaltire ce menționa o distrugere în urma unui cutremur din 1738. O altă biserică a început să fie ridicată în 1820, fiind terminată șase ani mai târziu (*Ibidem*, p. 67); planul sugerează că era tot din lemn.

³² Despre bisericile dispărute: *Ibidem*, p. 60, 72, 150-151; Dan Dumitru Iacob, *Planurile orașului și moșiei Focșanii Munteni din 1848*, în *Studii de istorie a orașelor*. În onoare Paul Niedermairer, coord. Vasile Ciobanu, Dan Dumitru Iacob, București, Brăila, Editura Academiei Române și Editura Istros, 2017, p. 415-416, 423. De asemenea, Romeo-Valentin Muscă, *Biserici mutilate. O radiografie a distrugerii patrimoniului religios din Vrancea și Ținutul Putnei*, Focșani, Editura Pallas, 2006, *passim*.

Comparativ, numărul de lăcașuri este aproape egal între cele două orașe, cu unul în plus în Focșanii Moldoveni. Totuși, suprafața acoperită de așezarea de la nord de Gârlă este mai mare, iar bisericile sunt toate cuprinse în interiorul vetrei, în timp ce la sud observăm mai multe construcții religioase ridicate în zone periferice. Acest lucru sugerează o creștere a Focșanilor Munteni, una de dată mai recentă (a doua jumătate a sec. XVIII), bisericile dinspre margine fiind construite de către oameni mai importanți din noile mahalale, pentru a servi nevoilor spirituale ale locuitorilor acestora. Totuși, legenda indică doar câteva mahalale: Orbeni și Tăbăcari în partea de apus a Focșanilor Moldoveni, Munteni, Grădinari (*Candicari*?) și Grama în estul Focșanilor Munteni, fără a se indica numele altor zone din cele două orașe. Nu se oferă nici un indiciu cu privire la vechea împărțire a Focșanilor, mai ales în partea moldovenească, unde s-a conservat multă vreme amintirea satelor originare, Stăești și Sârbi (sau Brătulești)³³. Deși se dezvoltase ca o suburbie a Focșanilor, Bahnele apar ca sat pe partea moldovenească (cu 128 de curți), cu toate că locuirea se extinsese pe ambele maluri ale Gârlei de hotar. Aici sunt notate nu mai puțin de patru biserici, despre care se spune clar în legendă că sunt „din satul Bahne”: Sf. Haralambie, de piatră (nr. 26), două biserici de lemn, ambele considerate a fi închinat Sf. Nicolae (nr. 28-29), toate acestea la nord de Gârla Milcovului, respectiv Sf. Dimitrie, tot de lemn (nr. 27), la sud. Dintre toate, sursele și cercetările confirmă existența primei biserici, care e mai cunoscută azi ca Sf. Mina³⁴, alături de Sf. Dimitrie, care va servi mai târziu drept capelă de cimitir³⁵. Prezența Bahnelor, prinse aparent doar ca sat, se explică de fapt prin extensia orașului în această direcție, mahalaua de la marginea părții moldovene a Focșanilor unindu-se fizic cu satul Bahnele de Jos. Unirea însă putea avea consecințe fiscale, cum se întâmplase cu meșterii găitănari care locuiau înspre oraș și care își exprimau în 1841-1842 nemulțumirea că fuseseră înregistrați cu dările la amintitul sat, și nu la oraș. Vistieria Moldovei răspundea atunci pozitiv, recunoștea poziția de veche mahala a părții din Bahne dinspre oraș și solicita Secretariatului de Stat îndreptarea situației³⁶.

În fine, pentru a încheia cele notate în legendă, aceasta cuprindea și numele câtorva străzi: Ulița Mare, care traversa ambele orașe, Ulița Armenească în Focșanii Moldoveni, Ulițele Brăilei și Țigănească în Focșanii Munteni. Dacă lăsăm deoparte axa principală, Ulița Mare, care nu are un traseu drept³⁷, restul rețelei stradale era formată dintr-un păienjenis de ulițe, dezvoltate organic, pe măsură ce așezarea a crescut. Ca o paranteză, acest lucru a reprezentat o moștenire nefastă pentru Focșanii de mai târziu, în special în perioada comunistă, când s-a impus un proces de sistematizare și îndreptare a principalelor străzi. Acesta s-a aplicat fără a

³³ Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, p. 32-42.

³⁴ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 312.

³⁵ Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, p. 45 și 70.

³⁶ *Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri, 1776-1861*, II, seria A, Moldova, ed. Gh. Ungureanu et al., București, D.G.A.S., 1960, p. 260-261, nr. 165-166.

³⁷ Dar care cu ocazia acestei ocupații a fost parțial pavată și iluminată (G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 220).

ține prea mult cont de moștenirea istorică a orașului, astfel că astăzi doar bisericile (unele mascate de blocuri) și câteva case vechi, puține, au mai rămas drept mărturie a vechiului Focșani.

În afara bisericilor și mănăstirilor, fondul de construcții din cele două orașe poate fi identificat în linii mari pe planul din 1828 după nuanțele folosite: roșu pentru clădiri din materiale solide, maro pentru cele din materiale ușoare. Domină cele din urmă, dar în zona centrală se evidențiază un șir de clădiri din piatră, în front continuu, de la Prorocul Samoil, pe lângă biserica domnească (lângă care se vede o clădire mai mare din piatră) până la hotar, fără a continua în același stil la sud de Gârlă. De-a lungul Uliței Mari, în Focșanii Munteni, par să domine dughenele din lemn. În rest, nu este precizată funcția niciunei clădiri, cu excepția poștei, dar doar a celei din partea muntenească, aflată în sud, la ieșirea dinspre Râmnic. Fără a fi numită, se vede și poșta din Focșanii Moldoveni (o clădire de piatră), aflată lateral de drumul spre Odobești, nu departe de o zonă de facere a chirpicilor³⁸. În afară de cișmeaua din fața mănăstirii Prorocului Samoil, topografii au mai reținut fântâna din apropierea poștei moldovenesti, cea de lângă biserica Sf. Voievozi-Stamatinești, în timp ce în Focșanii Munteni o fântână s-a aflat lângă biserica Sf. Constantin³⁹, iar o alta apare în Bahne.

Dinspre centru spre periferie cresc spațiile verzi, grădini, vii, respectiv terenurile virane. În afara orașului, se observă un număr mare de ceea ce topograful rus a numit „fabrici de chirpici”, mai precis cărămidării, trei la nord de hotar și una la sud. O serie de cruci marchează poziția a diverse troițe, la marginea sau în afara orașului; se remarcă troița de piatră de lângă poșta din Focșanii Munteni.

Planul este valoros și pentru că este primul care surprinde la nivel de detaliu hidrografia zonei: este bine ilustrat cursul meandrat al Gârlei Hotarului, atât în oraș, cât și în afară („pârâul Hotar”). În nord, se vede traseul pârâului Cacăina, care venea din vest, dinspre Florești-Pânticești (canalul Sturdza, care va prelua în parte traseul acestui pârâu, nu fusese încă amenajat); alte câteva mici pâraie curgeau prin oraș, fiind traversate de podețe de lemn.

Dacă ieșim cu totul din Focșani, observăm înregistrarea satelor învecinate: în partea Moldovei, satul Bahne, pe care l-am amintit deja, plus satele Florești (cu 40 de curți) și Gugești (66 curți), fiecare cu biserica sa, de zid (cu hramurile Sf. Mihail și Gavrilă, respectiv Sf. Constantin și Elena). La sud de Gârla Hotarului sunt notate satele Paraschiveni (30 curți), Vâlcele (15 curți) și Cerdac (25 curți). Li se adaugă un misterios sat, numit *Cutriream* (Cutrireni?), cu doar 10 gospodării și cu o biserică Sf. Gheorghe, de piatră, înregistrată și în legendă. După poziție și hram aceasta trebuie să fie biserica de azi Sf. Gheorghe-Sud, din cimitirul sudic. Caian a aflat de la un preot că, în 1742, Constantin Mavrocordat ar fi construit pe locul unei biserici mai vechi un lăcaș din zid⁴⁰. Sursele cartografice confirmă

³⁸ Detalii despre cele două clădiri ale poștei în Dan Dumitru Iacob, *Planul orașului Focșani din 1855*, p. 252-253.

³⁹ Amenajată probabil în 1814 (Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, p. 100-101).

⁴⁰ *Ibidem*, p. 66.

informația, de vreme ce planul din 1771 figurează în acest loc o biserică închinată Sf. Gheorghe.

În extremitatea de sud a hărții se vede cursul principal al Milcovului. Mai ies în evidență o serie de vii, mai ales în partea de nord, dintre care se remarcă una foarte întinsă, numită via Amorțitu, pe care o regăsim redată și pe harta de mai târziu a lui Szathmari (1864)⁴¹. Ulterior, o mahala va fi notată în această parte de austrieci în planul lor din 1855⁴². Alte vii sunt la marginea orașului, mai sus de biserica Sf. Voievozi-Tăbăcari, dar și la vest, în Florești. De jur împrejurul Focșanilor se observă numeroase drumuri, mai mari sau cu totul secundare, dintre care topograful le-a înregistrat pe cele care duceau la (de la nord la sud): Adjud, Precistanu, Ciușlea, Tecuci, Putna, Jorăști, Crâng, Mândrești, Călieni, Gologanu, Milcov, Ciorăști, Cucul⁴³, Golești, Cotești, Cărligele, Călimănești, Odobești, Căliman, Mărășești și Panciu. În partea de sud, lateral de unul din drumurile spre Ciorăști, este figurat, în linie, un șir de 21 de movile, dincolo de care se află zeci de gropi, așezate regulat. Dispunerea aproape geometrică sugerează o intervenție antropică, iar răspunsul acestei aparente anomalii trebuie căutat în luptele desfășurate de turci și austrieci în zonă. Pe lângă numeroasele schițe care au circulat în epocă, menite să reliefeze luptele de la Focșani din 1789, o versiune din anul următor a hărții austriece a Țării Românești realizată de Specht arată dispunerea trupelor trimise de puterea habsburgică, printre care o serie de unități cantonate în septembrie 1789 exact în locul acestor movile și gropi⁴⁴. În 1828, încă se vedeau urmele tranșeelor amenajate cu acea ocazie.

Planul cuprinde multe alte movile din apropierea orașului, dintre care mai observăm Movila Islazului, de lângă poșta din sud, sau Movila Turcului, de lângă drumul spre Gologanu, ambele identificate pe baza hărții lui Szathmari. Formele de relief sunt reprezentate prin hașuri, însă dat fiind că Focșanii se află într-o zonă joasă, de câmpie, diferențele de nivel se văd doar în zona cursului principal al Milcovului și, parțial, de-a lungul malurilor Gârlei Hotarului și pârlului Cacaina.

În concluzie, planul din 1828 are valoarea sa, pentru că surprinde cele două orașe de la hotarul dintre Moldova și Țara Românească înainte de transformările impuse de Regulamentele Organice, adoptate și introduse începând din 1831-1832. Cele două documente au trasat pentru prima dată reperele unei urbanizări după un

⁴¹ *Charta României Meridionale, publicată din ordinul Măriei Selle Principelui Domnitoru Alessandru Ioane I [...]*, București, 1864. Având la bază ridicarea austriacă (Fligely) din 1856, harta a fost disponibilă o vreme pe site-ul <http://www.charta1864.ro/>, de unde am salvat o copie; la acest moment (11.11.2025), site-ul nu mai este funcțional. În schimb, harta austriacă se poate vizualiza la: <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-wallachia/?layers=59&bbox=3020976.871356084%2C5729893.012219526%2C3034028.493935778%2C5734240.368203245>.

⁴² Dan Dumitru Iacob, *op. cit.*, p. 244, 247.

⁴³ Apare notat *Cocul*, probabil trimitere la Târgu Cucului, azi în com. Dumbrăveni.

⁴⁴ *Grossen und Kleinen Walachey* (1790), online la: <https://maps.arcanum.com/de/map/romania-1790/?layers=128&bbox=2880032.570243042%2C5525692.496668594%2C2932239.060561817%2C5543081.920603471> [11.11.2025].

model occidental, cu urme care se vor vedea în timp în Focșani. Planul rusesc din 1828, cu toate micile sale imperfecțiuni și erori, are meritul de a ne prezenta cele două centre urbane de pe Gârla Milcovului așa cum arătau la finalul perioadei fanariote și primei domnii pământene. Cu toate neajunsurile acestei epoci, cu toate războaiele, ocupațiile și cutremurele care s-au abătut asupra lor, acest document cartografic evidențiază faptul că orașele crescuseră, dovadă numărul mare al bisericilor, un indiciu că și populația sporise. Următoarele planuri vor înregistra efectele procesului de modernizare, astfel că Focșanii de la 1900 nu mai arătau deloc precum Focșanii cu un veac în urmă.

Anexă

Planul orașului Focșani
 Curți: în Moldova 1169
 în Valahia 410
 Total 1579

Notă

Numele bisericii

1. Biserica Sfântului Proroc Samoil
2. ----- Paraschiva
3. ----- Precistei
4. ----- Vovidenia
5. ----- Armenească
6. ----- Gheorghe
7. ----- Nicolae
8. ----- Nicolae-Voievozi
9. ----- Nicolae
10. ----- Proroc Ilie
11. ----- Gheorghe
12. ----- Adormirea Precistei Născătoare
13. ----- Sfânta Vovidenie
14. ----- Armenească
15. ----- Nicolae
16. ----- Nicolae
17. ----- Apostoli
18. ----- Paraschiva
19. ----- Maria
20. Mănăstirea Sfântului Ioan
21. Biserica ----- Precistei
22. ----- Constantin
23. ----- Maria
24. ----- Paraschiva
25. ----- Mihail și Gavrilă

26. ----- Haralambie⁴⁵
27. ----- Dimitrie
28. ----- Nicolae
29. ----- Nicolae
30. ----- Mihail și Gavrilă din s(atul) Florești
31. ----- Constantin și Elena din s(atul) Gugești
32. ----- Gheorghe din s(atul) Cutireni (*Cutiream*)

Numele părții de oraș

A Mahalaua Orbeni

B ----- Tăbăcari

C ----- La Munteni

D ----- Grădinari (*Candicarl*)

E ----- Grama

Numele de străzi

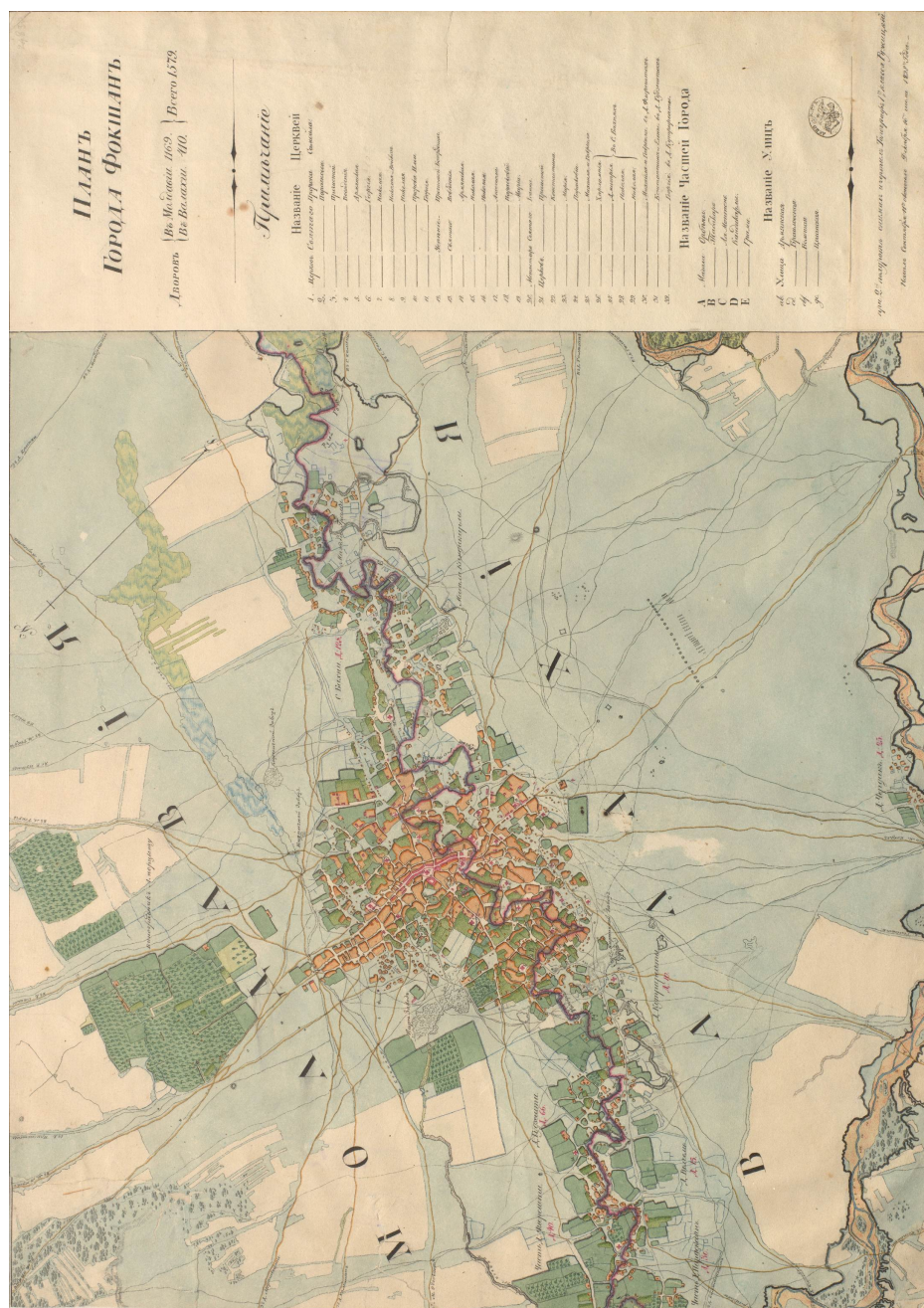
ab. Ulița Armenească

cd. ----- Brăilei

ef. ----- Mare

gc. ----- Țigănească

⁴⁵ La nr. 26-29, autorul hărții a plasat o acoladă în dreptul căreia a notat: „în s(atul) Bahne”.

1. *Planul oraşului Focşani* (RGVIA, f. 438, op. 1, nr. 514).

2. Planul orașului Focșani – detaliile oferite de legendă;
 în plus am marcat pozițiile poștelor din Focșanii Moldoveni (PMd) și Focșanii Munteni (PMt) și „fabricile de chirpici” (Chirp.).

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIAI</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Archiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
„Arhiva”	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei

ASRR	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
AȘUI	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
ATS	= Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
AUAIC	= Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
AUB	= Analele Universității „București”
BA	= <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice
BAR	= Biblioteca Academiei Române
BArchB	= Bundesarchiv Berlin
BAR int. ser.	= British Archaeological Reports, International Series
BBRF	= Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
BCU-Iași	= Biblioteca Centrală Universitară, Iași
BE	= Bulletin Epigraphique
BF	= Byzantinische Forschungen, Amsterdam
BJ	= Bonner Jahrbücher, Bonn
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice
BMIM	= București. Materiale de istorie și muzeografie
BNB	= Biblioteca Națională București
BNJ	= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BOR	= Biserica Ortodoxă Română
BS	= Balkan Studies
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române
ByzSlav	= Byzantinoslavica
CA	= Cercetări arheologice
CAI	= Caiete de Antropologie Istorică
CartNova	= <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia
CB	= Cahiers balkaniques
CBI	= <i>Der römische Weihebezirk von Osterburken. Corpus des griechischen und lateinischer Beneficiärer – Inschriften des Römischen Reiches</i> , Stuttgart
CC	= Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
CCAR	= Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
CCh	= <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout
CChSG	= <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>
CCSL	= <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols
CDM	= <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.
CDȚR	= <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006
Chiron	= Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
CI	= Cercetări istorice (ambele serii)
CIL	= <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin
CL	= Cercetări literare
CLRE	= <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
CN	= Cercetări Numismatice
CNA	= Cronica Numismatică și Arheologică, București
CSCO	= <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain
CSEA	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice
CSEL	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter
CSPAMI	= Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
CT	= Columna lui Traian, București

<i>CTh</i>	= <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
<i>Cv.L</i>	= Convorbiri literare (ambele serii)
„ <i>Dacia</i> ”, <i>N.S.</i>	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
<i>DGAS</i>	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
<i>DI</i>	= Diplomatarium Italicum
<i>DIR</i>	= <i>Documente privind istoria României</i>
<i>DIRRI</i>	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
<i>DOP</i>	= Dumbarton Oaks Papers
<i>DTN</i>	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
<i>DRH</i>	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
<i>EB</i>	= Études Balkaniques
<i>EBPB</i>	= Études byzantines et post-byzantines
<i>EDCS</i>	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclauss.de/)
<i>EDR</i>	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
<i>EpigrAnat</i>	= Epigraphica Anatolica, Münster
<i>ERAsturias</i>	= F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
<i>EuGeSta</i>	= <i>Journal of Gender Studies in Antiquity</i>
<i>Gerión</i>	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
<i>GB</i>	= Glasul Bisericii
<i>GCS</i>	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
<i>GLK</i>	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
<i>HEp</i>	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„ <i>Hierasus</i> ”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
<i>HM</i>	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
<i>HU</i>	= Historia Urbana, Sibiu
<i>HUI</i>	= Historia Universitatis Iassiensis, Iași
<i>IDR</i>	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , Bucurști-Paris
<i>IDRE</i>	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
<i>IGLN</i>	= <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux
<i>IGLR</i>	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
<i>IILPecs</i>	= <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
<i>ILAlg</i>	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
<i>ILB</i>	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
<i>ILD</i>	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
<i>ILN</i>	= <i>Inscriptiones latines de Novae</i> , Poznan
<i>ILLPRON</i>	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
<i>ILS</i>	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
<i>IMS</i>	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
<i>IN</i>	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
<i>ISM</i>	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
<i>JGO</i>	= <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>
<i>JL</i>	= Junimea literară
<i>JRS</i>	= The Journal of Roman studies, London
<i>LR</i>	= Limba română
<i>Lupa</i>	= <i>Ubi Erat Lupa</i> (http://lupa.at/)
<i>MA</i>	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț

<i>MCA</i>	= Materiale și cercetări arheologice
<i>MEF</i>	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
<i>MEFRA</i>	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma
<i>MGH</i>	= <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877-
<i>MI</i>	= Magazin istoric, București
<i>MIM</i>	= Materiale de istorie și muzeografie
<i>MM</i>	= Mitropolia Moldovei
<i>MMS</i>	= Mitropolia Moldovei și Sucevei
<i>MN</i>	= Muzeul Național, București
<i>MO</i>	= Mitropolia Olteniei
<i>MOF</i>	= Monitorul Oficial al României
<i>Navarro</i>	= M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.
<i>NBA</i>	= <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
<i>NDPAC</i>	= <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
<i>NEH</i>	= <i>Nouvelles études d'histoire</i>
<i>OI</i>	= Opțiuni istoriografice, Iași
<i>OPEL</i>	= <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
<i>PG</i>	= <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
<i>PIR</i>	= <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.
<i>PLRE</i>	= <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
<i>RA</i>	= Revista arhivelor
<i>RBAR</i>	= Revista Bibliotecii Academiei Române, București
<i>RC</i>	= Revista catolică
<i>RdI</i>	= Revista de istorie
<i>REByz</i>	= <i>Revue des Études Byzantines</i>
<i>RER</i>	= <i>Revue des études roumaines</i>
<i>RESEE</i>	= <i>Revue des études Sud-Est européennes</i>
<i>RGI</i>	= Revista Generală a Învățământului
<i>RHP</i>	= <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena
<i>RHSEE</i>	= <i>Revue historique de Sud-Est européen</i>
<i>RI</i>	= Revista istorică (ambele serii)
<i>RIAF</i>	= Revista pentru istorie, arheologie și filologie
<i>RIB</i>	= <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra
<i>RIM</i>	= Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
<i>RIR</i>	= Revista istorică română, București
<i>RIS</i>	= Revista de istorie socială, Iași
<i>RITL</i>	= Revista de istorie și teorie literară
<i>RIU</i>	= <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta
<i>RJMH</i>	= The Romanian Journal of Modern History, Iași
<i>RM</i>	= Revista muzeelor
<i>RMD</i>	= <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra
<i>RMM</i>	= <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz
<i>RMM-MIA</i>	= Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
<i>RMR</i>	= Revista Medicală Română
<i>RRH</i>	= <i>Revue roumaine d'histoire</i>

<i>RRHA</i>	= Revue roumaine de l'histoire de l'art
<i>RRHA-BA</i>	= Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
<i>RSIAB</i>	= Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
<i>Rsl</i>	= Romanoslavica
<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SANIC</i>	= Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>SCh</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde